

“Esir Şehrin İnsanları” Romanı Üzerine Bir İnceleme

Mustafa KARABULUT*

ÖZ

Kemal Tahir, Esir Şehrin İnsanları adlı romanda, İstanbul’un işgali sırasında Türklerin tavırlarını anlatır. Bu eserde başlıca üç tip insandan söz edilir: İstanbul Hükümetinin tarafını tutanlar, Kuvayı Milliyeciler ve her şeyi oluruna bırakan vurdumduymazlar. Romandaki çatışma bu üç tip insanın olaylara bakışından oluşur. Yazar, roman kahramanı Kamil Bey’in şahsında ideal Türk aydınında bulunması gerekenleri ifade eder. Kamil Bey, kimliğini hatırlayıp Anadolu’nun kurtuluşu için mücadeleye katılır. Kemal Tahir bu romanında Türk aydınının kimlik bilincini kaybetmemesi gerektiğini ifade eder. Kemal Tahir, İstanbul Hükümeti’nin işgaller karşısında yetersiz kalmasının toplum üzerinde bıraktığı etkiyi başarılı bir şekilde ifade eder.

Anahtar Kelimeler: Esir Şehrin İnsanları, Türk aydını, işgal, duyarsızlık, milli kimlik.

ABSTRACT

A Study of Kemal Tahir’s “Esir Şehrin İnsanları” (The People of the Captured City)

Kemal Tahir tells the status and attitudes of the Turks during the Allied occupation of Istanbul in his novel, “Esir Şehrin İnsanları”. The novel is about three types of people: Those who sided with the Istanbul Government, those who are in relation with the National Forces, and those who are indifferent people who let everything follow its natural course. The conflict in the novel is composed of the worldviews of these three types of people. The author reflects in the novel what the Turkish intellectuals need to have. Having filled up a national identity, Kamil Bey joins in this novel that the Turkish intellectuals should not lose their consciousness of identity. He also successfully tells the effects of weaknesses of the Istanbul Government on society.

---

* Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman.
E-posta: mkarabulut@posta.adiyaman.edu.tr

Key Words: Esir Şehrin İnsanları, Turkish intellectual, occupation, insensitivity, national identity.

Türkiye’de roman türü, Tanzimat edebiyatıyla görülür. Önceleri çeviri yoluyla giren bu tür, daha sonra ilk yerli ürünlerin verilmesiyle gelişimini sürdürür. Fenelon’un Telemak’ı Türkçeye ilk çevrilen romandır. Daha sonra, Sefiller, Robenson Crusoe, Paul ve Virgine vb. romanlar Türkçeye çevrilir. Tanzimat döneminde özellikle Ahmet Mithat Efendi, bu türün ilk yerli ürünlerini verir. Eserlerinde *kissadan hisse* verme amacı ön planda olan yazar, sonraki nesillere öncülük eder. Romancılığımız olgunluk devrine Servet-i Fünûn döneminde girer. Halit Ziya, Avrupaî roman tekniğini Türk romancılığına getirir. II. Meşrutiyet ve Milli Mücadele dönemlerinde gelişimini sürdüren romancılığımız, Cumhuriyet dönemi Türk romanının oluşmasına zemin hazırlar.

Türkiye’de roman türünün ortaya çıkmasını sağlayan sosyal koşullar Batı’dan farklıdır. Batıda burjuva sınıfının güçlenmesi ve hızlı sanayileşme ile beraber roman da gelişmesini sürdürmüştür. Türkiye’deki sosyal değişimin romancılığımız üzerinde önemli etkileri vardır. Tanzimat ve Servet-i Fünûn dönemlerinde Batılılaşmanın etkileri, Milli Mücadele yıllarında milli değerlere yönelik, Cumhuriyet’in ilk yıllarında sosyal ve kültürel değişim, II.Dünya Savaşı yıllarında ise ekonomik çöküntü ve sosyal bozulmalar, romancılığımıza doğrudan tesir eder.

Bazı romancılarımızın toplumsal gerçekleri farklı bir bakış açısıyla ele alındığını belirtebiliriz. Bunların başında Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Yaşar Kemal Oktay Akbal ve Kemal Tahir gibi isimleri sayabiliriz. Kemal Tahir sosyal-gerçekçi romancılığımızın en kuvvetli temsilcilerindendir. Basit bir anlatıma yönelmeyen yazar, romanlarında ana çizgi olarak Türk insanının değişim sürecini anlatır. Yazar, *Esir Şehrin İnsanları*’nda olduğu gibi, yakın tarihin romanlarını işlediği kent romanları da kaleme alır. Kemal Tahir, tarih ve toplum yorumuyla örtüşen kendine özgü bir roman anlayışı geliştirmeye çalışır. Ona göre Türk toplumu Batı toplumlarından farklı olarak sınıfsız bir toplumdur; bu sebeple Türk romanı da kendine özgü bir çizgi takip etmelidir. İlk romanı *Sağırdere*’den (1950, *Son Posta* tefrika halinde yayınlandı. 1955’te ise *Körduman* takma haliyle kitap halinde basıldı.) itibaren tarihsel süreç içinde, Türk toplumunun son bir asırda geçirdiği sosyal ve siyasal değişiklikleri dile getirir.

Kemal Tahir’in *Esir Şehrin İnsanları*¹ (1952, *Yeni İstanbul*, tefrika olarak yayınlandı. *Nurettin Demir* takma adıyla 1956 yılında kitap halinde yayınlandı.) adlı romanı, *Mütareke* yıllarında işgal altındaki İstanbul’u anlatır. Bu romandan başka *Esir Şehrin Mahpusu*, *Yol Ayrımı* ve *Yorgun Savaşçı* da aynı tarzda yazılmış eserlerdir. Roman üç bölümden oluşur ve her bölüm de kendi içinde alt kısımlara ayrılır. Birinci bölüm yedi, ikinci bölüm üç, üçüncü bölüm yedi kısımdan meydana gelir.

---

¹ Kemal Tahir, *Esir Şehrin İnsanları*, Adam Yayınları, İstanbul, 1995 (341 s.) Alıntılar bu baskıya aittir.

Birinci bölüm, *Esir İstanbul*, ikinci bölüm *Bulanık Su*, üçüncü bölüm *Kâmil Bey* adını taşımaktadır. Romanın başkahramanı Kâmil Bey, II. Abdülhamid'in vezirlerinden Selim Paşa'nın tek oğludur ve genç yaşta büyük bir mirasa sahip olmuştur. Hayatında o zamana kadar maddi bir sıkıntıyla karşılaşmamıştır. Kâmil Bey İstanbul'da Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra, Fransa'da felsefe okumuştur. Edebiyat, resim ve diğer sanatlara olan ilgisinden dolayı Londra ve Roma'da kalmış; ayrıca Mısır, Hindistan, Çin, kuzey ve güney Amerika'ya gitmiştir. Kâmil Bey, 1913'te yirmi yedi yaşındayken bir paşa kızı olan Nermin'le evlenir. Kâmil Bey, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa katılmayacağını sandığı için evlendikten üç gün sonra İspanya'ya gider. Osmanlı İmparatorluğu son altı yılda 10 Temmuz, 31 Mart'ta iç sarsıntılar geçirip Trablus ve Balkanlarda yenilgiler alır. Ordunun da derlenip toparlanması için savaş dışı kalması gerekir.

Kemal Tahir bu bölümde tarihi hadiselerden bahsediyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya'nın yanında savaşa girişini de bu bölümde anlatıyor. Birinci Dünya Savaşı başladığında Kâmil Bey ile eşi İspanya'dadır. 1916'da kızları Ayşe dünyaya gelir. Aile, savaş bittikten sonra İstanbul'a döner. Kâmil Beyin İstanbul'daki malvarlığından iki dükkan ve bir köşk kalmıştır. Geri kalan kısmı ise yangınlarda yanmış veya yağma edilmiştir. Üçüncü kısımda Kamil Bey ailesi Üsküdar'da Bağlarbaşı'ndaki köşke gelir ve oraya yerleşirler.

İstanbul işgal altındadır ve esir olmalarına rağmen kurtuluşa inanmayan insanların fazlalığı, Amerika'nın mandasını isteyenlerin tavırları, halkın içinde bulunduğu sıkıntılı hayat şartları daha önce hiçbir zorlukla karşılaşmayan Kâmil Bey'i derinden etkiler. Önceleri çevresiyle pek ilişkili olmayan Kamil Bey, memleketin içinde bulunduğu gerçekleri görünce çevresindeki insanlarla kaynaşıp vatani uğruna faydalı işler yapmaya karar verir. Bu sırada Anadolu'da direniş hareketleri başlamıştır. Kamil Bey de bu harekete yardımcı olur. Behçet Necatigil, Kâmil Bey için, "*Ariskotkrat bir aydındı, zamanla memleket insan ve gerçeklerini tanıyarak devrimci bir insan olur, Milli Mücadele'ye karışır*"(Necatigil, 1971: 122) diyerek ideal Türk aydınından beklentisini dile getirir.

Kâmil Bey, çocukluk arkadaşı İhsan Bey'in *Karadayı* adlı gazetesini çıkarmada İhsan Bey'in eşi Nedime Hanım'a yardımcı olur. İhsan Bey, dört yıl cephede savaşmış, yaralanmış, büyük fedakarlıklar yapmıştır. Ancak bir iftira sonrası hapse atılmıştır. İstanbul Hükümeti aleyhine faaliyetler yapması nedeniyle gazetenin çalışanları takibe alınır ve bazıları tutuklanır.

Kâmil Bey ile arkadaşları İstanbul Hükümeti'nden gizli olarak Anadolu'ya silah kaçırmak isterler. Ararat vapuru ile Anadolu'ya 650 ton mermi kaçırılmasına yardım ederler.

Daha sonra, Yunanlıların saldırı planlarını ele geçiren Kamil Bey, onları Anadolu'ya gönderirken tutuklanır ve yedi yıl hapse mahkûm olur. Bu olaylar İkinci İnönü zaferinin kazanıldığı dönemlerde meydana gelmektedir. Romanın ilk bölümünde hakim anlatıcı vermek istediği mesaja göre devrin siyasi ve sosyal durumunu da okuyucuya yansıtır. Daha sonra romanın başkahramanı Kamil Bey'i ve eşi Nermin Hanım'ı tanıtır:

“Kâmil Bey, Abdulhamid'in en zengin vezirlerinden Selim Paşa'nın tek çocuğuydu. Genç yaşta da çok büyük bir mirasa konmuştu...” (s.10)

“Kamil Bey nasıl paşa oğluydu, Nermin de paşa kızıydı. Yirmi yaşına kadar yoksullukla, güvensizlikle, maddi, manevi hiçbir zorlukla karşılaşmamıştı.”(s.15)

Kâmil Bey ile ailesi diğer yolcularla birlikte İspanya'dan İstanbul'a gemiyle yolculuk etmektedirler. Birinci Dünya Savaşı yeni bitmiştir ve Anadolu'da yer yer işgaller başlamıştır, aynı zamanda İstanbul da işgal altındadır. İlerleyen bölümlerde vak'a zinciri zenginleşir. İlk bölümde Barcelona'dan Çanakkale'ye yapılan yolculuk sırasındaki konuşmalar verilirken, romanın içeriği hakkında okuyucu bilgi sahibi olur. Yunanlıların İzmir'e çıkmalarından sonra bazı insanlar Madrid elçisi gibi Amerikan mandasını isteyerek, *“Bu vartayı atlatmaya bakacağız! Padişah-halife, bir de başkent kurtuldu mu gerisi kolay.” (s.21)* demektedirler. Romanın tezini yazar Kamil Bey vasıtasıyla vermektedir:

“Nasıl kolaydı gerisi? Memleketsiz, milletsiz padişah-halife-başkent neye yarayacaktır?” (s.21)

Roman türünde, Metin halkasını meydana getiren parçalar eserin vermek istediği mesaja göre düzenlenir. Kâmil Bey'in İstanbul'a gelişiyle romanın aksiyonu oluşmaya başlar. Burada Kâmil Bey, memleketi içine düştüğü durumdan çıkarmak için herkesin kurtuluşa inanması gerektiğini düşünür. Değişim önce Kâmil Bey'in şahsında görülür. Kâmil Bey, *“Mütareke Dönemi'nde İstanbul'da bulunmuş olmanın sağladığı imkânlarla cephe gerisinde özellikle aile çevresinde işgalci subaylarla sürdürülen sorumsuz ve yozlaşmış hayata dair izlenimlerinden yola çıkarak kimliğini hatırlar.” (Gündüz, 2004: 425)* Yazar, Kâmil Bey'i yeni kimliğiyle Kurtuluş Savaşı'na hazırlar. Kamil Bey, Türk milletinin içinde bulunduğu vahim durumunun farkındadır ve bir şeyler yapılması gerektiğinin bilincindedir.

Bu bölümde diğer taraftan yurdun değişik yerlerinden haberler gelmektedir. Bolu-Düzce ayaklanması devam ederken Beypazarı ve Adapazarı'nda da ayaklanma başlamıştır.

Romanın ilk bölümünden itibaren metin halkaları kronolojik bir tarzda (Aktaş, 1991: 128) eser boyunca verilmektedir. Daha önce Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybettiği savaşlar hatırlatıldıktan sonra İstanbul'un işgal edilmesine geçilir:

“Tarih 16 Mart 1920, günlerden salıydı... İngilizler bu sabah İstanbul'u işgal ettiler...” (s.70)

Yazar, romanın kurgusunu oluştururken devrin atmosferini esere yansıtmayı başarır. İdeal bir tip olarak görülen Kâmil Bey'in güçler vardır. Romandaki dramatik çatışmayı oluşturan güç değerlerin birbiriyle çarpışmasıyla oluşur. Esir Şehrin İnsanları'nda bu çatışmayı şematik olarak şöyle gösterebiliriz:

Tematik Güç / Değer ve Kavramlar	Karşı Güç / Çatışan Kişi ve Değerler
- Kamil Bey	- Vatan hainleri
- Zorbalığa, adaletsizliğe karşı başkaldırma	- İhanet
- Vatanseverlik	- Korkaklık
- İhsan Bey	- İşgal güçleri
- Ahmet Bey	- Azınlıklar
- Kahramanlık	- İhmalkârlık
- Nedime Hanım	- Otorite boşluğu
- Fedakarlık	- Nemelazımcılık
- Niyazi Bey	- Dalkavukluk
- Ramiz Efendi	

Tabloda tematik gücü temsil eden şahıs ve kavramlar, karşı güçtekilerle tezat teşkil eder. Vatansever, fedakar birer kahraman olan Kâmil Bey, Niyazi Bey, İhsan Bey, Ahmet Bey, Ramiz Efendi, Fatma Hanım ve Nedime Hanım, işgale seyirci kalan vurdumduymazlar, hainler ve işgal güçleri çatışma içindedir. Nedime Hanım, büyük bir özveriyle gazetesini çıkarmakta ve vatanın kurtuluşu için çareler aramaktadır. Kâmil Bey, gazetede tanıştığı Nedime Hanım'ın cesaretine ve vatan sevgisine hayran olur. Niyazi Bey, yıllarca cephelerde savaşmış, Yunan'a ilk kurşunu atanlar arasında yer almış, oğlu Rum çetelerince öldürülmüş, kızının ırzına geçilmiştir, karısı Anadolu'da kaybolmuş bir şahıstır. Bu sebeplerden dolayı, düşmana duyduğu kin ve nefret her geçen gün katlanarak artmaktadır. Öyle ki, vatan için verilen her göreve seve seve gider. İhsan Bey, subay olarak harbe gitmiş, büyük yararlıklar göstermiş, beş defa yaralanmış bir vatanseverdir.

Esir Şehrin İnsanları romanında İstanbul adeta bir hapisane gibidir. 16 Mart 1920'de İstanbul'un tekrar işgal edilmesiyle İmparatorluğun başkenti artık bir *esir şehirdir*. Kamil Bey, uzun süre kaldığı Avrupa'da, Batı'nın gerçek yüzünü, yani bencil ve zalim yönünü, görmüştür. Batılının tutsağı olarak yaşamının bir anlamı olmadığını düşünen Kamil Bey, büyük bir şaşkınlık içindedir. Çünkü, halkın önemli bir kısmı işgale karşı tepkisizdir. Hatta bir kısmı, İngilizlerle iş birliği yapar. İstanbul adeta bir yangın yeridir. Bazı subayların gizlice Anadolu'ya kaçtıklarının haberleri gelmektedir. Bulaşıcı hastalıklar yayılmakta ve ahlaksızlıklar artmaktadır. İşgallere, felaketlere dayanamayan bazı memur ve subayların intihar ettiği de görülür. Kamil Bey, kurtuluş için bir şeyler yapılması gerektiğini düşünmekte, ama çevresinin kayıtsızlığı onun çelişkide kalmasına sebep olmaktadır. Kamil Bey'in hanımı Nermin bile mücadeleden yana değildir. Nermin Hanım'ın halası ve eniştesi de milli ve manevi değerlerden uzak vurdumduymaz kişilerdir. Kamil Bey'in ailesini de bir tarafa bırakarak doğru bildiğini yapması, işgalcilerle mücadele etmesi, vatanına olan sevgisinden ve gerçekten ismine layık kamil bir insan olmasındandır. Vatan için büyük fedakarlıklar yapan Kamil Bey, romanın sonunda tutuklanır. Yazar bu anı;

“Kamil Bey, yarı karanlık yer altı odasını birden doldurup soluklarını kesen umutsuz yalnızlığın ortasında kalakalmıştı. Dört yanına şaşkın şaşkın bakarak titreyen yumruğunu ağzına götürdü: Yedi yıl! Burada bir başıma... Olmaz hayır, olmaz bu...”(s.341)

cümleleriyle anlatır. Yazar, Kâmil Bey'i tutuklatarak adeta bir defa daha esaretin soğukluğunu hissettirmiştir. Kemal Tahir'in *“siyasi düşünceleri yüzünden 15 yıl hapse mahkum olması”* (Bakırcıoğlu, 1986: 288) bu romanda da verilmek istenen mesaja bağlı olarak hapisane motifini okuyucuya iletmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmış ve yer yer işgallere uğramış bir ülkenin kurtarılması için toplumdaki her ferdin kurtuluşa inanması gerekmektedir. Anadolu'da Mustafa Kemal'in öncülüğünde kurulan Kuvayi Milliyeciler, bağımsızlığın ancak savaşarak kazanılacağını ifade etmektedirler. Karşı tarafta ise İstanbul Hükümetine güvenilmesi gerektiği belirtilmektedir. Birtakım insanlar sanki İstanbul'u işgal güçleri değil de Kuvayi Milliyeciler işgal etmiş gibi davranmaktadırlar. Böylece savaştan yenik çıkmış olan ülkede karamsarlık duygusu daha da artmıştır ve bağımsızlığın kazanılması çok uzakta görülmektedir. Bağımsızlığa inanmayış romanda şöyle verilmektedir:

“Yenilen haddini bilmeli, kuyruğunu apış arasına alıp yenilginin sonucuna katlanmalı. Memleketi bu duruma ittihatçılar getirdi. Koca Almanla beraberken yenildik! Şimdi bir başımıza, çoban sopasıyla yedi düvelin karşısına çıkmak ne demektir?” (s.71)

Romanda Kâmil Bey zengin bir aristokrat iken daha sonra devrimci bir aydın olarak vatanı için faydalı işler yapmaya çalışan biri olur. İhsan Bey de vatanı için canını seve seve verebilecek bir şahsiyettir. Nedime Hanım işgal altındaki bir şehirde korkusuzca çabalayan. Türk kadınının temsil etmektedir. Fuat Mahir Bey memleketin içinde bulunduğu durumdan kaçarak kendini dervişliğe vermiştir.

Yazar, bu sıkıntılı dönemde birlik ve beraberlik içerisinde olunması gerekirken görüş ayrılıklarının ülke için büyük tehlike oluşturduğunu ele aldığı tiplerle de romana yansıtmıştır.

Romanda vatanın işgal altında oluşu ve Türk aydınının buna karşı tutumu sorgulanırken yan ifadeler de karşımıza çıkar. Mahalle imamı Mümin Hoca, *İslâmiyet'ten uzaklaşıldığı için bu kötü hadiseler yaşanmakta*"(s. 81) sözüyle anlatır. Kâmil Bey ise önceleri polisin, memurun, jandarmanın işgal güçlerine yardım ettiğini düşünmesine rağmen bu fikirlerinden daha sonra uzaklaşır. Bir taraftan vatanı kurtarmaya çalışan vatansever Türk insanları çalışırken, diğer yandan kendi servetini düşünen insanlar görülür. Bazıları ise, maddi çıkar uğruna dini alet olarak kullanır. Kâmil Bey İstanbul adliyesindeyken, yapılan adaletsizlikleri yakından görmüş Türk insanındaki bu olumsuz değişimin kendi sonunu hazırladığı fikrine kapılarak şöyle der:

"Burada on dakika dolaşmak, temelleri birkaç yüzyıldır çatırdayan kocaman bir imparatorluğun neden çöktüğünü insana anlatabilirdi. Bir devletin, devrini tamamladığı, adaletinin bu halinden belliydi..." (s.89)

İkinci bölüm tematik bakımdan birinci bölümle paralel olarak verilir. İşgallerle beraber birçok aydın kurtuluşa inanmayarak Avrupa'ya kaçmakta geriye kalanların çoğu ise Amerikan mandasını istemektedir. Küçük çıkarlar uğruna vatana ihanet edenlerin sayısı da fazladır. Bir yandan düşman kuvvetleri şehri işgal etmiştir, diğer yandan ülkedeki fırsatçılar vatanın çöküşünü hızlandırmaktadırlar. Ülke için asıl tehlike teşkil eden bu durum şöyle veriliyor:

"... Çöküntü devrinde iki çeşit insan tipi ortaya çıkıyor: Namussuzlarla namuslular... Hele, önce 'vatandaş' sonra 'insan' olunması gereken dehşetli sıralarda felaketle alçaklığın boğuşması kadar korkunç muharebe yok. Muharebede düşman karşıdadır, üniformalıdır. Az da olsa, çok da olsa da bir zaman sonra önemi kalmaz. Kaçarsın kovalarsın... Anında ölenler yaralananlar olur. Ama hep ileriye bakmanın bir rahatlığı vardır. Oysa esir bir şehirde, dost kim, düşman kim bilinmez!" (s.171)

Üçüncü bölüm romanın başkahramanı Kamil Bey'in etrafında şekillenmektedir. Kamil Bey ikinci bölümün sonunda önemli belgelerle yakalanmıştır.

Kamil Bey romanın sonuna kadar tutuklu olmasına rağmen yine de vatani için faydalı olmaya çalışmaktadır. Romanın bu bölümünde vaka zincirine bağlı olarak mekan da değişmektedir. Esir bir şehirde vatani için çalışırken tutuklanan Kamil Bey yedi yıl hapse mahkum edilince umutsuzca:“... Yedi yıl! Burada bir başıma... Olmaz hayır, olmaz bu...” (s.341) diyerek isyan eder.

Kemal Tahir kahramanlarını seçerken de, diğer unsurlarda olduğu gibi, gerçekçiliğe bağlı kalır. Kâmil Bey, İhsan Bey, Nedime Hanım, Niyazi Efendi, Ahmet Bey, Nermin Hanım, Ayşe; ustası, kahvecisi, amiri, memuru vb. tüm kahramanlar toplumumuzun birer aynasıdır. “*Kemal Tahir’in romanlarında kişiler zengin, canlı, kalabalık bir kadro teşkil ederler.*” (Kabaklı, 1994: 319) Esir Şehrin İnsanları da şahıs kadrosu bakımından oldukça zengindir.

Kemal Tahir’in kahramanları dışa dönük ve hareketlidir. Kâmil Bey dışında, tematik güçteki diğer kahramanlar da üstün özelliklere taşır. İhsan Bey, Niyaz Efendi ve diğerleri, vatani uğruna canını seve seve verebilecek şahıslardır. Yazar, romanın tezini oluştururken kahramanlarının hayata bakışlarını, duygu ve düşüncelerini dikkate almıştır. E.M. Forster roman kişileri konusunda “*romanı roman yapan, anlattığı öyküden çok kişilerin düşüncelerini eyleme dönüştürmek için kullanılan yöntemdir*” (Forster, 1982: 85) diyerek şahıs kadrosunun eseri yönlendirmesi gerektiğini belirtmiştir. Esir Şehrin İnsanları, kişilerin fikirlerini sosyal ve siyasi ortama uygulamalarını çok net biçimde verir.

Hakim anlatıcı bakış açısının görüldüğü romanda olay örgüsü üç temel metin halkası çerçevesinde oluşmaktadır. Metin halkaları arasındaki bütünlük, romanın teknik açıdan güçlü kılar. Birinci bölümün ilk kısmını giriş üçüncü bölümün son kısmını sonuç bölümü olarak ele aldığımızda geriye kalan kısımlar gelişme bölümünü oluşturmaktadır. Romana aktivite sağlayan unsur, başkahraman Kamil Beyin çevresindeki münasebetinden oluşur.

Esir Şehrin İnsanları, Birinci Dünya Savaşı’nda yenik ayrılmış Türk insanının İstanbul’un işgali sırasındaki tutum ve davranışlarını dile getirir. Kamil Bey’in şahsında ideal Türk aydınında bulunması gerekenleri içerir. Anlatmaya bağlı edebi eserlerde, “*dramatik vaziyeti hazırlayan altı fonksiyondan*” (Aktaş, 1991: 153) biri olan romanın birinci derecedeki kahramanı bu romanda Kamil Bey’in şahsında dikkatlere sunulur. Romanda başlıca üç tip insandan söz edilebilir: İstanbul Hükümetinin tarafını tutanlar, Kuvayi Milliyeciler ve her şeyi olurlarına bırakan vurdumduymazlar. Romandaki çatışma bu üç tip insanın olaylara bakışından oluşur.

Esir Şehrin İnsanları’nda Mütareke yıllarının kent yaşamından manzaralar sunulurken, tarihi hadiselerden de bahsedilir. Bu durum, romanı bir tarih kitabı haline getirmez. Tarihin görevi olup biteni olduğu gibi yansıtmaktır.

Tarih insanın gözlenebilen bütün hayatıyla ilgilenirken roman, insanın sözünü edemediği bütün sevinçleri, üzüntüleri, düşleri, duygu ve düşüncelerini dile getirmektedir. Kemal Tahir bu romanda bir nevi sosyolog, ekonomist veya tarihçi gibi davranıyor. Berna Moran roman yazarı için, “yansıttığı toplumun oluş yasalarını incelemeli ve açıklamalıdır.” (Moran, 1997: 136) diyerek, yazar-toplum ilişkisini dile getirir.

Bu romanda, Kurtuluş Savaşı yıllarında sivil aydınların işgaller karşısında tutumu anlatılır. Başkahraman Kamil Bey’in şahsında, aydın bir Türk’e düşen görevler dile getirilir. Kamil Bey’in iç dünyasındaki çatışmalar, benliğini bulmasına zemin hazırlar ve onu yazarın idealize ettiği bir aydın tipine çevirir. Kamil Bey’in, kimliğini hatırlayıp Anadolu’nun kurtuluşu için mücadeleye katılması, yazarın vermek istediği tezin bir göstergesidir. Eserde, Türk tarihinin son derece önemli ve karışık bir dönemi seçilmiş, savaşın ve işgallerin birey ve toplum üzerindeki etkisi anlatılmıştır. İstanbul Hükümeti’nin işgaller karşısında yetersiz kalması, kendisini ordusuz hisseden insanların sevinçleri, korkuları, umutları, umutsuzlukları, dönemin ve toplumun dramını meydana getirecek şekilde düzenlenmiştir.

Kaynaklar

- Aktaş, Şerif (1991), Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Ankara.
 Bakırcioğlu, M. Ziya (1986), Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı, İstanbul.
 Forster, Edvard Morgan (1982), Roman Sanatı (Çev. Ünal Aytür) İstanbul.
 Gündüz, Osman (2004), Cumhuriyrt Dönemi Türk Romanı, Yeni Türk Edebiyatı.
 (1839-2000) El Kitabı, (Editör: Ramazan Korkmaz), Grafiker Yay., Ankara.
 Kabaklı, Ahmet (1994), Türk Edebiyatı (Hikâye ve Roman) V. Cilt, İstanbul.
 Korkmaz, Ramazan (1990), “Roman Tekniği Bakımından Kuyucaklı Yusuf”, F.Ü.
 Sos.Bilimler Dergisi 4/2, Elazığ.
 Moran, Berna (1997), Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış –2, İstanbul.
 Necatigil, Behçet (1971), Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü, İstanbul.
 Tahir, Kemal (1995), Esir Şehrin İnsanları, Adam Yayınları, İstanbul.